

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOGA KÁROLY, CZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 frt. félévre 1 frt 50 kr. Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — DÉZSI LÁSZLÓ egyleti pénztárnok címén — a kiadó hivatalba (Hidelve, Új-utca, 36. sz. a.) küldendők.

Az asszonyi műveltség ügyében.

(Közli: Brassai Sámuel.)

Egy igen ügyes és nyomos folyóiratból¹⁾ a következő cikkekét méltónak véltem közönségünk tudomására juttatni. Lássuk hát:

„Nincs veszélyesebb valami az eszes emberek tévedésénél. A balgákéi nem sok vizet zavarnak. Az a legderekből dolog a világon, a józanokosság, elbánik velük és a nevetségessé tétel²⁾ végképp kiadja az útjukat nekik, holott egy metsző paradoxon, egy hamis, de mulatságos ötlet ottan-ottan diadalmaskodnak ideig-óráig a józanokosság igazsága felett. Tegyük hozzá, hogy a paedagogiában szintúgy, mint a politikában főképp két dolog állja és nehezíti az útját az emberiség haladásának: a hitetlenek ironiája és a túllelkesültek fanatismusa; az idő szerint megszokottat őshagyománynak tartó elkésették vagy hátratartók gunyolódása, és más felől az egy óra alatt mindent végrehajtani akaró türelmetlenek lelkesülése. Amazok a mult arany kort áhítozzák és hátat fordítanak a jelennek; az utóbbiak az eszménykép után kapkodva gyakran reászodetik magukat utópiáik délibábjával. De ha az egyik fél egy helyen tipog, a másik bizony botorkázik. A kettő közt kell nem tétovázva mennünk egyenesen az igazságnak.

„A leányok növelésének szükséges volta ma már elismert igazság. Még a „Tudós Nők-“nek s más ily vigjátékoknak sem lesz nyert perök ellene. Már pedig Molière óta vitatják untalan. Az utóbbi időkben, úgy tetszik, mintha új alakot öltött volna.

Nincs abban érdem: hidd el ezt nekem,
Ha a nő annyi mindent tud, tanul;

... helyesen mondtak elődeink,
Hogy asszonyoknak annyi tudomány
Éppen elég, a mennyi arra kell, hogy
Megismerjék a rostát a szítatól.³⁾

„Hogy Chrysale a jámbor Chrysale, az az ember-

¹⁾ Revue de l'enseignement secondaire et supérieur. Paris 1884. Nro. 1. A cikk címe: Un paradox pédagogique.

²⁾ Nálunk még nem jutottunk ennyire. Itt a „ridicule“-től a haja szála se görbül meg senkinek. Köszönhetni részint éleztapjainknak. Növelési elv, hogy a gyermeket nem kell hozzászoktatni a veréshez.

³⁾ A tudós nők. II. felv. 7. jel.

séges de kissé szűkeszű polgár, így gondolja és mondja, igen természetes és érthető. Megboszulása a papucs-lattiságnak s diadala az ő középszerűségének. De hogy egy hatalmas ész és eleven lélek, milyen De Maistre-é⁴⁾ vala; a Philaminte rabszolgája szűk és silány eszméit felfogja s némileg pártolja az, első tekintetre, bajosan érthetőnek látszik. Ha a „Halottak beszélgetései“-féle irodalmi alak nem volna kikopva a divatból, egy csinosat lehetne szerkeszteni ama polgár és nemes ember közt, a kik — mint a szélsők szoktak — érintkeznek egymással.

Értetvebb megfontolva azonban a De Maistre József paradoxona se nem oly súlyos, sőt nem is oly komoly, mint a milyennek szeretnék még ma is tartatni az asszonyok tanításának ellenségei. Volt De Maistre Józsefnek egy leánya, Constance, eltökélt jellemű és eleven eszű fejjérű, a ki irodalmi babérokra is álmodozott olykor s a kit asszonyi értelem servitusa és jogai inkább érdekeltek mint az atyját.

A szakálé minden hatalom.⁵⁾

„E persze a szakálás fél részére kényelmes elv a komédiában, az élet képében.⁶⁾ De ez az elv, mint anynyi más, nem mindig axioma. De Maistre Constance kifogást tett ellene és méltán. Csak a volt a baj, hogy akár hamisságból, akár vétségből atyjának „a mult idők profétájának“ meggyőződését bántotta azzal az eszmével, melyet ez felfogatónak vélhetett és azzal, hogy Voltaire-t „azt a szörnyeteget“ idézte. Voltaire nevére gróf De Maistre felháborodik, méregbe jó s keresztes háborura indul. Im egy töredéke a válaszának:

„Voltaire, mint állítod, azt mondta, hogy az asszonyok mindent birnak tenni, a mit a férfiak. Az valamelyik szép asszonyhoz intézett bók, vagy egyike a százezer egy néhány sületlenségeknek a melyeket ő életében mondott. Éppen az ellenkezője igaz. Az asszonyok soha se csináltak semmi nemben, semmi remeket, Nem csináltak sem az Iliast, sem Aeneist, sem a Phaedrát, sem az Athaliát, sem a Rodogunet, sem a Misanthrope-ot sem a Tartuffet, sem a Játé-

⁴⁾ De Maistre József, francia főnemes, reactionarius philosophus és politicus. Egyébaránt mint állam férfi, diplomata és stylistá elismert hírv. Sz. 1754. M. h. 1821.

⁵⁾ Du côté de la barbe est la toute-puissance. Nők isk. III. felv. 1. jel.

⁶⁾ „Breitler, welche die Welt bedeuten.“ Schiller.

köst,⁷⁾ sem a Pantheont, sem a Szt. Péter templomát, sem a Medici-Venust, sem a Belvedéri Apollót, sem a Perseust⁸⁾, sem a Principia-t⁹⁾, sem a Discours sur l'histoire universelle-t¹⁰⁾ sem a Telamaque-ot. Nem találták fel sem az algebrát, sem a telescopiumot, sem a szintelenítő látcsövet, sem a vízipuskát, sem a kötőgépet stb.

Igazában, mindezek nem szólnak a kérdéshez, csak nagy szavak, a melyek semmit sem bizonyítanak. Minden bizonynyal nem csinálták asszonyok se az Iliast, se az Aeneist, se oly sok más remeket, melyek férfiak művei s a melyeknek jó részét talán asszony ihletésére szerkesztették. De haszinte nem is biztatná magát egyikök is, hogy Mad. Sévigné leveleit vagy Mad. Roland bámulatos emlékiratait hagyja örökségül az utóknak, azért még sem rossz egy asszonymak, legyen bár gróf vagy polgár születésű, ha úgy tud levelet írni, mint egy férfi, ha tud gondolkodni, érezni s gondolatait, érzelmeit alkalmilag ki bírja fejezni nem követelve irodalmi csillogást. Az asszonyok nem találták fel sem az algebrát,¹¹⁾ sem a telescopot, sem a kötőgépet. De ki is kéri reá, hiszen már fel vannak találva. Utoljára is a De Maistre József kellék-lajstromában s az asszonyok kisebbítésére czélzó vádjaiában csak egy, ha tetszik; élezes felsorolást látunk s egyebet semmit. A mi a tudományt illeti — folytatja — az az asszonymak nagyon veszélyes dolog. Alig ismerni tudós asszonyt, a kít a tudomány vagy szerencsétlenné vagy nevetségessé ne tett volna.¹²⁾ Rendszerint annak a kis veszélynek vannak kitéve, hogy nem tetszenek a férfiaknak — s az asszonyoknak sem: a férfiaknak azért, hogy ezek nem szeretik ha egy sorba lépnek velök az asszonyok és az asszonymaknak sem, mert ők nem szeretik, hogy valamelyikök túltogyan rajtok. A tudomány természetinél fogva, mutogatni szereti magát, mert hát mindnyájon kevélyek vagyunk. És itt a veszély, mert az asszony csak úgy lehet büntetlenül tudós, ha nagyobb gonddal rejtegeti a mit tud, mint a mennyivel igyekszik mutogatni a másik nem.

»Látni való, hogy a De Maistre József eljárása éppen párja a jámbor Chrysale-énak: kitünteti t. i. a pedanteria hibáit és veszélyeit az asszonyokra nézve s arra építi a tudás czélszerűsége s jótékonyága vitátságát. Világos és higgadt eszű ember nem foghatja meg magát ezzel a mesterkélt okoskodással. A baj az, hogy az elfogult vagy félénk elméjük részint kibányásszák az ilyes tréfák nevetségeit, részint megrettennek tőlök. Nem kell nagyon messze hátra kereskednünk a korunkbeli nevelés történeteiben, s épp azon ellenvetésekre

⁷⁾ „Le Joueur,” Regnard vigjátéka a XVII. százból. Megjegyezzük ez úttal, hogy ha ebben a névsorban Shakespeare-t nem látja, ne ütközzék meg rajta az olvasó, mert a francziák csak későbbre tanulták méltányolni a nagy dramaticust Haem a mit De Maistre elmulasztott, kipótolta Gyulai Pál.

⁸⁾ Bronz-szobor B. Cellinitől. Firenzezen (Loggia dei Lanzi).

⁹⁾ Philosophiae naturalis Principia mathematica, Newtontól.

¹⁰⁾ Bossuet.

¹¹⁾ A mi kis tapasztalásom van azt mondatja velem, hogy leány gyermek éppen oly könnyen bírja felfogni az algebrát, mint a fiu. Másfelől ismét tudok egy úri asszonyt, a ki bármely concret feladatot, a melyet algebraival szoktak megfejteni, legott megoldott fejből, számvetési uton. És még egyet: Archimedes nem tudott algebrát, nem is találta fel, de azért egyik legfényesebb csillag a mathesis egén.

¹²⁾ Somerville-né a mathematica irodalomnak talán legkutyásabb könyvét a Laplace Mécanique Céleste-t éjét fordította angolra. Azonkívül többek közt igen jeles eredeti könyvet írt a „Természettudományok kapcsolatáról” (Connexion); de biz' 69 évre terjedő életében se „szerencsétlen” se „nevetségés” nem volt.

bukkanunk, ha csakugyan komoly ellenvetések azok, a melyeket hol a hit nevében gördit elénk a gyanakodó orthodoxia, hol a szokásra hivatkozva egy felettébb aggodó paedagogia. Igen de van-e arról szó, hogy asszonyok oktatásában a színvonal feljebb emelésének a volna a czélja, hogy akár szabados gondolkodásuakká akár önhittekké tegye őket? Csak az a czél, hogy oktatott asszonyokká, férjeikkel ha nem egyenlőkké, legalább pajtásaikká tegyék őket, arra pedig, hogy valakit oktassunk, még eddig nem letek jobb módot mint azt, hogy ne hagyjuk tudatlanságban. Ha nincs bosszantóbb dolog egy pedans asszonymnál, bizony szomorítóbb sines egy buta asszonymnál. Csak Clitandre-re kell hallgatnunk, hogy megczáfoljuk Chrysale-t:

Nem bánom a nőnek legyen fogalma

Minden körül

és Fenelonnak, egyházi személynek a leányok neveléséről írt értekezése első sorait idéznünk, hogy semmivé tegyék amaz ultramontan Rousseau, de Maistre József, paradoxonát.

De Maistre József egyóbaránt ellentmond magának és a levelezésébeli töredékes idézetek hatásának meghiusítása végett a legbiztosabb eszköz lesz egy teljes és őszinte idézet:

„Az asszony érdeme a házát rendezni, férjét boldogítani, vigasztalni, biztatni és gyermekeit nevelni: az az embereket csinálni. Egyóbaránt, kedves Constanceom, tulhajtani semmit sem kell; én azt tartom, hogy általan véve az asszonyok ne adják magukat oly tanulmányokra, melyek kötelességeikkel ellenkeznek; de koránt sem hiszem, hogy teljesen tudatlanoknak keljen lenniök. Nem akarom, hogy azt higgyék, hogy Peking Franciaországban van, sem hogy Nagy Sándor király a XIV. Lajos leányát kérte feleségül. A szépirodalom, az épületes könyvek, a nagy szónokok st. elégségesek megadni mind azt a műveltséget, a melyre asszonymak szüksége van.”

Arany beszéd ez, és Voltaire maga sem mondhatta volna jobban, dologhoz illőbben és tisztább nyelven. „A szépirodalom, az épületes könyvek, a nagy szónokok st. ki nem felede az etceterát is, a legrövidebb és kerekébb programja lenne egy asszonytudori vizsgának. Hiszem mi sem kívánunk mára többet, de még holnapra sem.

Végezzük be egy utolsó idézettel, egyikével a legjelesebbeknek a szóba vett levelezésben:

„Azt kérde, kedves gyermekem, elolvastván az asszonyok tudományáról tartott prédikálásomat, hogy hát miért vannak ők középszerűsége kárhoztatva? Oly dolog okát kérde, a mi nincs és a mit én sohasem is mondtam. Teljességgel nincsenek az asszonyok a középszerűsége kárhoztatva, sőt a magasztosra tarthatnak számot, de az asszonyi magasztosra. Minden lény tartózkodjék a maga helyén s ne kapkodjék oly tökélyek, után a melyek nem hozzávalók.

Van nekem egy Biribi nevű kiskutyám, az egész házunk kedvence; ha a jutna eszébe, hogy megnyergeltesse magát s kivigyen a hátán a mezőre, rossz neven venném tőle, éppen úgy mint a lovamtól, ha arról álmodnék, hogy az ölembe ugordjék vagy velem kávézzék.

Némely asszony abban téved, hogy azt képzei, hogy ha megkülönböztetni akarja magát, a férfi módjára kell tennie. Nincs nagyobb vétség. A kutyát és a lovat juttatja eszünkbe.”

„E szerint a De Maistre Józsefnek eleinte oly tüzesen s hatalmasan támadó paradoxona egy igen egyszerű igazságra lyukad ki; az engesztelhetetlen bajnok békülékeny lesz. Így van az egyébbel is: egyeztessük és békítsük ki egymással a legellenségesebbeknek látszó véleményeket és a legellenmondóbb paedagogiákat oly bő értelmezéssel, melybe összeolvadjanak és oly szerencsés módszerrel, a melyben megértsek egymást. Hát oly nehéz egymást megérteni s kell-e hogy a szók felett czivódjunk, mikor oly könnyű megegyezni az eszmékben? Egyik az észhajhásztól félti az asszonyokat, a másik a tudatlanságtól. Nem hibázik sem az egyik sem a másik, hanem mindenik csak egy részecskéjét markolta meg az igazságnak, és, valamint csak egy az igazság, úgy egy a paedagogia is férfiak és asszonyok számára, az t. i. a mely a természetnek hódol s az okosághoz alkalmazkodik.

A legszijasabb előítéletek és a legtündöklőbb paradoxonok is csak ideig tartanak. Ha De Maistre Constance ma élne, felsőbb leányiskolába vagy éppen az egyetemre járna, és az apja talán maga segítné elkészíteni a feladatait.“

A félelemről.

V.

A félelem paedagogiai szempontból.

Folytatás.

Mikor, hol és hogyan mozditja elő a félelem nevelési célunkat? e kérdéseket tegyük most fejtegetésünk tárgyává.

A félelmet megkülönböztetjük közvetlen és közvetett hatóra, közvetlenül hat, mikor csak egymaga van jelen, a lélek többi tehetségei elnémulnak, a gondolkodás zürzavart, avagy nem működik. Így, tehát mint szenvedély, a félelem valamennyi érzellemmel együtt csak káros, elítélendő. Nevelési eljárásunkat ez annyiban illeti, a mennyiben ellene munkálnia kell erre főnebb elmondottuk nézeteinket.

Közvetve hat, mikor mint gerjedelem vagy indulat működik s az ismerő, gondolkodó, érző és akaró tehetségeket befolyásolja, munkásságukat fokozza vagy gátolja és irányítja. Nevelésünknek erre van szüksége. Ilyenkor nem ő a feltétlen intéző; ő csak ok, mely a lélek tehetségeit mozgásba, forrongásba hozza, érzelmetársait felkölti s maga egy szavazó polgárként vesz részt a lelki élet köztársaságában. Pl. félek a katonaságtól. Kész a szellemi revolúció. Hazám szeretete kárhoztatja, egyenlőségi érzetem szintén; édes hozzám tartozóim szeretete s a kényelem-érzet azonban mellé áll. Jó az értelem és ész s a megismerés, gondolkodás és eszmék világát meggyújtva elhúzza, megcsökkenti félelmem alap-indokait, főnséges színben tündökölteti a haza eszméjét s én — nem félek többé. Szeretnék gazdag lenni. Szomszédom dűkál a pénzben; magános ember; engem éjjel is bebocsát lakásába; ha jól ráijesztek, vagy ha megölöm, czélom érem. Pénzszomjaim, kényelem-szeretetem, tündöklési vágyam az anyagiakban, az anyagi jóllét, sőt tán nyomorban sinlődő enyéim szeretete csak ösztönöz; de előáll borzadalmam a gyilkosságtól, becsületesem, jó hirnevem féltése, Isten s a világi hatalom félelme s ha más, magasztosabb tu-

dat és érzelem nem inditana is tervem megutálására, elvetésére, képtelen vagyok végrehajtani mindaddig, míg e félelmek bennem el nem nyomatnak, belőlem ki nem törölvék.

Ezen — nem az eszményekkel, hanem a mindennapi tapasztalattal megegyező — példákbl következöleg, miután közönséges emberi s épen nem eszményi lények a nevelés tárgyai, szerintem a félelem mindenkor előmozditja célunkat, valahányszor a jó, a szép és igaz szolgálatában áll, valahányszor ezeket segíti felülkerekedni bennünk.

Helye lehet a családban iskolában és társadalomban; helye is van, mint fennebb láttuk, csak hogy néha túlságosan használják, ferde irányba terelik, hol a nevelés céljának elérésében nemcsak nem támogat, sőt inkább hátráltat.

Alkalmazza a család, iskola és társadalom a félelmet, midőn:

életkedvet, testi óvást, erőkifejtést, élénkebb mozgást kell létrehozni, vagy elősegíteni; midőn hazaszeretetre, becsületességre, kötelességérzetre, rendre, pontosságra, takarékosagra, munkakedvre, az igaz szeretetere, a szép keresésére akar ösztönözni, nevelni. Általában nincs oly érzelem — ezek mindenike szoros kapcsolatban lévén egymáshoz — melyre a félelem többé-kevésbé ne hatna. Alkalmazza továbbá a szemlélő, gondolkodó, ítélő, következtető, emlékező, képzelő, vágyó tehetség stb. fejlesztésére, élénkítésére. Itt azonban ismétlem, hogy én a félelem kategóriájába jelen cikemben felvettem: az undort, irtózatot, iszonyt, borzadályt, remegést, rettegést, valamint tartást, aggódást, ijedelmet, rémületet, félelmet, féltékenykedést, Istenfélelmet s mint nem szorosan ehhez tartozót, de vele — határozott ellentéte daczára is — rokonságban levőt, a reményt. E legutóbbit csak felemlitem, de róla bővebben nem szólok, mert egymaga megérdemli a tüzetes foglalkozást.

A hogyanról általánosságban vegyük figyelembe a következőket:

1. Beteges testü, nagyon élénk, érzékeny idegzetüeknél lehetőleg kerüljük, mert ezeknél különben is oly mérvben van jelen, melyet a nevelésnek inkább sülyeszteni, mint fokozni feladata.
2. Csakis a valódi nevelés céljainak elérésénél használjuk eszközül.
3. Óvakodjunk szenvedélylyé fokozni.
4. Az ijedést, remegést és rettegést csak rendkívüli esetekben alkalmazzuk.
5. Inkább a képzelet, mint a test útján igyekezzünk felébreszteni.
6. Legyen a félelem és a félemlítés alapos és igaz.

Undort akarok kelteni minden aljastól, nemtelenőtől. Lefestem azokat a maguk rútságában, ellentéteseket pedig a maguk szépségében. Elmondom, mire vezet az egyik, és mire a másik. Élő példa számtalan áll rendelkezésemre. Nekem az általános nevelési szabályokat, a szemléltetés, az elbeszélés követelményeit kell megtartanom: s czélt érek. Mig a gyermek a nemes és nemtelen közt határozott különbséget tenni nem tud s helyes választást tenni képtelen: addig a nevelés inkább az elsőt emelje ki, az utolsót megismerik az életből, csak rá kell mutatnunk. Az irtózat, iszony,

borzadály szintén így hozható a paedagogia segélyére.

Remegjen, rettegjen mindenki, ki rosszat tett; ez hatalmas indok arra, hogy máskor ne tegye; ez önmagunk büntetése önmagunkon. Erre nézve létre kell hozni s fokozni a rossz öntudatát. Be kell láttatni, meg kell mutatni, hogy csakugyan bűnös, s hogy a bünt mindig büntetés követi. Ez a világ rendje. — E célból az iskolának és családnak sohasem szabad megengednie, hogy valami bűn, hiba minden büntetés nélkül maradjon. A természet, az élet ezt kérlelhetetlenül megteszi; az iskola az életnek nevel.

A bekövetkezőktől való tartást, az azok felett érzett aggodalmat elkerülhetetlenül földézzük mindannyiszor, valahányszor a jövő esélyeire útalunk. Részint tőlünk függő, részint független indító okok oly eshetőségeket állítanak eléünk, melyek váratlanul lepnek meg. Ha azonban több oldalról nézzük a jelent és multat, ha tudunk a részletekbe behatolni, ha nem kerüli ki figyelmünket semmi sem, bármi kicsiség legyen is: akkor előáll ugyan a töle-tartás, az aggodalom, de soha sem talál készületlenül semmi. Így tompíthatjuk meg a legrosszabb esélyek életét; így tarthatjuk fenn magunkat közöttük legbiztosabban. Tanítsuk a gyermekeket különösen példánk által — szeretni, hogy tanuljanak meg igazán aggódni.

Megijeszteni s elrémíteni valakit nagyon könnyű. A nevelésben helye lehet akkor, midőn a gondolkodás élénkítésére van szükség. Az iskolában sokszor ijeszgetünk, rémitgetünk. Ha holnap ez meg az lesz, holnap így, meg úgy jársz, — szoktuk mondogatni; ha tanítványaink elszórakoznak, magasabb hangon, vagy hirtelen halkkává változtatva beszélünk, — kis ijedés, rémület s a szórakozásnak vége. Gyakorlati tanító tudja ezeknek becsét s ha ritkán van rá szükség, nem válik mindennapivá, kétes értékűvé: bizony van hasznuk. Ez tulajdonképeni félemlítés, melyet némelyek el akarnak törölni a föld színéről szóval, mert tényleg nincs tanító, ember, társadalom, állam, mely illetve a ki ne alkalmazná. A jövőt tárja fel, melyet előre tudni sokszor igen jó. Tulságba jvive már a paedagogia rossz kinövése

(Vége köv.)

Ujfalussy.

Ismét az iskolai takarékpénztárakról.

Tekintetes Szerkesztőség! Becses lapja 5-dik számában (f. hó 1-én) olvastam egy cikket, azon czim alatt: „A bánffy-hunyadi tanítói kör idei II. gyűlése”. Örvedetes észrevenni, hogy a t. kör komolyan foglalkozik az iskolai takarékpénztárak igen fontos kérdésével, annyira, hogy 3 órai tanácskozást szentel az ügynek és még tovább is fogja folytatni a tárgyalást. De nem örvedetesek a hozott határozatok, melyek inkább az intézmény ellen döntenek. Nézzük csak az első kérdést. Arra azt feleli: „a pazarlási vágy csak az iskolában nem fojtható el egészen, mert a baj a társadalom ferdeségeiben létezik.” Hiszen senki sem állította, hogy a pazarlási vágyat csak az iskolában lehet egészen elfojtani, hanem, mert a baj a társadalom ferdeségeiben létezik, azért gondolták amaz idézett államférfiak, bölesek, paedagogusok, parlamentek, kormányok stb., hogy már az iskolában kell kezdeni a pa-

zarlási vágyat, a bajt némiképen csökkenteni, hogy a társadalom ama ferdeségeivel felhagyjon. — („Was der Hansel nicht gelernt, lernt der Hans auch nicht.“)

A második része a kérdésnek, „hogy t. i. a pazarlási vágy elfojtására melyik fogatosabb, az erkölcsi nevelés-e, vagy e mellett az iskolai takarékpénztár? az mondatott ki, hogy az erkölcsi nevelés általában hatásosabb.” Minekutána el van ismerve, hogy a pazarlás nem erkölcs, hanem a takarékoság igen, mert az első romlásra vezeti az embert, a második pedig, józanon felfogva, csak jótékonyan hat az emberre; természetes, hogy azt a takarékosági erkölcsöt, észszel és móddal, már a gyenge gyermek-szívbe önteni csak hasznos lehet.

Igaz, „egy marék piczulát lopott szülőitől egy gyerek, az iskola takarékpénztárba való elhelyezés végett”; és azt mondja, hogy „az iskola-takarékpénztár hiányában e tolvajlásra nem jöhetett volna rá soha.” Már bocsánatot kérek, számos esetet beszélhetnék el és önök is tapasztalták, hogy a gyerekek ennekelőtte is loptak és lopnak jelenleg is, de nem ám az isk. takarékpénztárba való betétel végett, hanem hogy nyálánkságokat, pálinkát, szivart stb. vásárolhassanak, az utczán a pénzzel bizonyos játékot üzenek stb. De ezen esetekben sem a szülők, sem a tanító rajta nem kapja a tolvajt, holott az iskola-takarékpénztár elárulja a gonosztevőt. Melyik hát a jobb? De mást is kell tekintetbe vennünk. Történnek szerencsétlenségek a vasúton, a gőzhajón: hát megszüntetjük azért a vasutat és a gőzhajózást? Ugy-e nem? hanem kijavítjuk a hibát. Egy banknál lopott egy pénztárnok tetemesebb összeget, ugyanaz történt takarékpénztáraknál, bankároknál, sikkasztottak tetemes összeget. Ezért megszüntették-e a bankot, takarékpénztárakat, vagy a bankár megszüntette-e üzletét? Nem. Hanem megbüntették a tolvajt, a gonosztevőt; az intézetek, az üzletek megmaradtak, mert a józan gondolkozó a fürdővízzel együtt nem fogja a gyereket is kiönteni. Méltóztassék csak figyelemmel elolvasni, a mit csak az imént, ugyancsak a „Család és Iskola” becses lapban irtam, kivált a vége felé, idézvé Tiszza Kálmánnak a görögnyelv tárgyalásánál mondott bölcs szavait. Uraim! Bajos felvenni a kesztyüt harcban az egész civilizált világgal.

Tekintetes Szerkesztőség! Engedje, hogy a fentebbihez még hozzáadjam, ugyan Erdélyből az évi jelentések mellett nyert tudósításokból a következőket. A „bánffy-hunyadi m. k. állami iskolák gondnoksága”, aláírva Gyarmathy Zsigmond gondnoksági elnök, Pál Károly tantestületi elnök, Koleszár Lajos tantestületi jegyző, a következőket ír: A „bánffy-hunyadi állami iskolák tanító-testülete azt tapasztalta, hogy az isk. takarékpénztár a gyermekeket gazdálkodásra, takarékosagra szoktatja, mely takarékoságra való szoktatás ezen intézmény által kedvező befolyást gyakorolt úgy a gyermekek, mint a szülők erkölcsi és anyagi jólétére.”

Brassóból Killyéni Endre állami polgári iskolai tanár bejelentvén, hogy ott az ipariskolában életbeléptették a takarékpénztárt, azt adja hozzá, „vajha ez iskolákkal a takarékpénztárak is szaporodnának.” Ugyan Brassóból Orbán Ferencz állami iskolai igazgató azt írja: „az ipariskolában kiválóan kedvező hatású a takarékosági hajlam ébresztése. Itt van igazi helyén!”

De még egy hosszabb idézést is kockáztatok. A magyar-igeni ev. ref. elemi iskola tanítójától, Kis Elek től, a ki azt írta:

„Egy illető úr egyszer azt mondá: »ő mindenkit becsületes embernek hisz addig, míg az ellenkezőről nem győződik meg.« En is elmondhatom, hogy eleinte kivihetetlennek véltem az isk. takarékpénztár létesíthetőségét, de miután meggyőződtem az ellenkezőről, kimondhatom, örömet lelek ennek vezetésében.

„Állítják, hogy a tanítónak minden idejét igénybe veszi és még a tanítástól is elvonja. Ez mind nem áll. Próbálja bárki csak létesíteni s minden héten egy bizonyos nap bizonyos óráját jelölje ki a pénz beadására, természetesen vagy óra előtt vagy óra után s meg fogja látni, hogy a kicsiny sereg pontosan kitartja a megjelölt időt s sugárzó arcczal viszi fillérvét, tudva azt, hogy egykor forinttá nő. A kezdet nehéz az úttörésben, de annál könnyebb aztán haladni.

„Erkölsi haszon háramlik-e ez által a gyermekekre? ez a kérdés második oldala. E kérdésre feleletül egy példát idézek, a mely minnedenesetre ez üdvös intézmény erkölsi oldaláról tanuskodik. Ugyanis, egy 12 éves tanítványom, elvégezve az elemi tanulást, az enyedi collegiumban akart tovább tanulni. Az apa nem bánta, de anyagi helyzete nem engedé, hogy a szükséges tankönyvekkel elláthassa, s ezt okul adá. A gyermek erre örömmel felelé: »van nekem pénzem a takarékpénztárban s ezen veszek.«

„Az apa tehát kivette a fia által megtakarított pénzt s ellátta őt iskolai könyvekkel míg ha ez nincs most henteregne a szép tehetségű gyermek. Ime itéljenek ebből: mellette-e vagy ellene?

Én azon meggyőződésben vagyok, hogy nemsokára nem lesz oly iskola, a melyben ne létesíttessék takarékpénztár. A mit én szivemből óhajtok! Én teljes hittel és meggyőződéssel kimondom, hogy ez intézmény jövőre is nemcsak, hogy ajánlandó, sőt mindenkit kinek a haza sorsa szíven fekszik, szeretnék ez irányu ösvényen haladva látni.

De idézhetnék több mint ezer, ily kedvező, a tapasztalásból nyert, nyilatkozásokat. A kérdés maga már nem is kérdés. Belgiumban már 18 év óta gyakorolják, és nálunk már 9 év óta. Hála Istennek, a „lenni vagy nem lenni“ kérdésén túl vagyunk már. Most csak az akaratától, és kis hazafiúi áldozattól függ a további terjesztés hazánkban. A ki akarja azt a kis áldozatot hozni a Haza oltárára, aratni fogja annak áldását, a ki nem teszi, számoljon saját lelkiismeretével. Különös: okosabb akarni lenni az egész civilizált világnál.

Budapest, 1884. márczius 11.

Tisztelettel:

Weisz Bernát Ferencz.

T Á R C A

Az életkorok.

Jelige: Elvezetem Önöket egy egész életen keresztül.

A különböző életkorok bizonyos természetes fejlődési fokozatokat tüntetnek fel. Ez életkorok közül mindegyiknek meg van határozott jellege, sajátos színezete, különböző nyilvánulása.

A fejlődési fokozatok lélektani jelentőségeit óhajtom az alábbiakban elmondani, hogy így mélyebb bepillantást vetve az emberi létbe, gyakorlati intéseket nyerhessünk úgy gyermekeink, mint saját én-ünk nevelése feől; útmutatást arra nézve, hogyan kell mások tetteit elfogulatlanul, igazságosan megítélnünk és saját cselekedeteink valóban erkölcsös nyilvánulásaira befolyunk.

Az ember halk, folytonos átváltozása, átalakulása, azon időközben hajtódik végre, mely a születés és halál között van. Bölcső és sir legvégső határai az egyén természetes fejlődésének. De a kezdet és vég között — mintegy a közepén — is van egy természetes határ. Ez azon időt jelzi, midőn az egyén fejlődésének, érettségének mintegy tőpontjára jutott, azon oromra, a mely után ez élet drámájában a végkifejléshez vezető katastropha a távolban már mutatkozni kezd.

Három főfejezetre oszthatjuk tehát az életet: az első a fejlődés kora, a második a kifejlődött kor és a harmadik a bevégezettség és felosztás kora. Az ifjkor, férfikor és aggkor e három fejezetében ismét kisebb időkorok jelölhetők meg, a melyeket úgy testi, mint lelki különbségek határoznak meg.

Ha az emberi élet tartamát átlag 80—81 évre tesszük, úgy az életet 9 fejlődési fokozatra — egyenként 9 év — oszthatjuk. Az ifjúság a három első kilencz évet foglalja magában; ebből az első 9 év a gyermekkori, a második 9 év a fiukoré, a harmadik a tulajdonképpeni ifjukuré. A férfikor szintén 3 fejezetre — egyenként 9 év — osztható: az első 9 év a 36-ik életévig az ifju férfié, a második és harmadik — a 36—54-ik évig képezik a megérett, bevégezett férfikorát. Az élet utolsó fejezetében végre a háromszor 9 év — 54—81-ik életévig — az aggkort tünteti fel előttünk, és pedig mint kezdő, éltés és végre hervadt aggkor.

Az életfolyam e fejezetei a nőnél is ugyanazok, csak hogy ez korábban és gyorsabban futja meg az ő fejlődési változatait, a melyek a férfüéhoz képest mint 15—18 viszonylanak, úgy hogy a nő ifjúsága rövidebb, aggkora azonban tovább tart mint a férfüénál.

Az élet fejlődésében az egyénnek azon feladatot kell megoldania, hogy bevégezett, tökéletes ember legyen. Mindenik életkor egy lépéssel közelebb visz e feladat valószínűsítéséhez.

Az egyén e fejlődése az ember testi és lelki életére egyaránt vonatkozik, mert e kettős fejlődés szoros benső összefüggésben van egymással. A mi feladatunk jelenben az, hogy az életkorokat lelki, szellemi tekintetben rajzoljuk.

Az életfejlődés feladata lelkileg tökéletes emberré lenni. Mikor az ember a világba lép egészen fejletlen; értelmi tekintetben pedig: tudatlan és tehetetlen.

Ennek ellenkezőjét kell elérni, az ember lehetőleg teljes tudásra kell jusson. Minden embernek el kell érnie e

tudást, a mely alatt nem valamely határozott állás vagy szakhoz kötött tudást, sem tudományosságot értünk, hanem az élet gyakorlati műveltségét, a melyet mindenki, ha különböző mértékben is, megszerezhet, az embervilág ismeretét magasságai s mélységeivel, fény- s árnyaival, öröm- és szenvedéseivel, a mely ismeret után ítéleteinkben, cselekedeteinkben szelidség és igazságosság fog vezérelni, mint igazi életbölcsesség legszebb gyümölcsei.

Erkölcsei tekintetben az ember élete kezdetén még maga a zabolázatlan természetes önzés, mely nincs semmire sem tekintettel; a gyermek elfogulatlan és naiv, csak önmagára gondol és kívánságát a mindenség törvényének tartja. Erkölcsileg a lehető emberi tökély a legteljesebb önzetelenségben az önző vágyak és szenvedélyek elnyomásában, saját énünknek a legfőbb erkölcsi eszmék szolgálatában való önkénytelen működésben, a tiszta felebaráti szeretetben nyilvánkozik.

Ama bölcsesség és ez önzetelenség az ember fejlődésének eszményi céljai, és e törekvésében istenhez lesz hasonló és érzelmeit állandóan azon vallásos hangulattal emeli, mely független minden sajátos dogmától és hitvallástól.

Ily tökélyre kell mindenkinek törekednie; mindenik életkor egy lépéssel közelebb kell vigyen hozzá, és így az életkorok lélektani rajza eszményi alakban kell megmutassa nekünk azt, mint nő ki az egyén mindinkább és inkább a tudatlanság, tehetetlenség és önzés kötelékeiből a bölcsesség, tudás és önzetelensége; mint olvad egybe és társul, az egyéni és személyes a legfőbbel és istenivel; hogy az egyes jellem, melynek annak maradnia és sajátosságaiiban fejlődnie kell, még is tisztulva emelkedik fel a legfőbb emberiségi eszményhez.

A gyermekkor.

Ha az agg embernél — a milyennek lennie kell — az egyéni és az általános emberi eszmény egyformán ki van fejlődve és egymásba olvadva — a gyermekről ezt nem mondhatjuk. A gyermek nem teljes egyén, s lényé sem felel meg a bevezetett emberi természetnek. A személyhez egyéni vonások szükségesek. A gyermeknek élete kezdetén még nincs jellemző arculata. Az újszülöttek az összetévesztésig hasonlók egymáshoz. Bár sokszor halljuk, hogy egyik házi barát vagy rokon, mindjárt a születés után, nagy hasonlóságot fedez fel a gyermek és apja avagy anyja között; de a valóságban e felfedezések inkább azon megmagyarázható kívánságból keletkeznek, hogy valamit felfedezzünk, mintsem valamely tényleges alpból. A személyt egyéni életfeladatok jellemzik. A gyermeknek még nincs semmi különös életfeladata. Életezélja általános, t. i. az hogy éljen.

Minden ismeretet és ügyességet, melyek a személyhez tartoznak, meg kell előbb szerezni. Táplálatni, a külső benyomásokat magába fogadni, az érzékszerveket kiképezni, a tagokat, kezeket, lábakat használni tudni, az ülés, állás, járás gyakorlása, ezek mind feladatok, végre jön a legnehezebb mesterség, képzeteket gondolatokat kifejezni: a beszéd.

Az egyén és személy mindez előfeltételeit előbb meg kell hódítani.

Mily rendkívül érdekes, e testi előhaladás, mily fellette vonzó, figyelmet lekötő a gyermek szellemi nyilatkozatait fejlődésében megfigyelni! Az első igazi mosolytól, a szellemi tevékenység ez első kifejezésétől, a szülőkre nézve ezen oly örömteljes eseménytől kezdve — az előmenetel, haladás mily teljességét hozza meg minden nap, minden óra! Az ember csak első életéveiben legtöbbet tanul.

Az alapvető képzetek, gondolatok mily gazdagsága tárul itt fel a gyermek előtt. (Gondoljunk csak a beszéd megtanulására!) Minden pillanatban új felfedezést tesz, innen magyarázható meg örökké vidor lényé, az emelkedett hangulat.

De éppen ezért nagyjelentőségük a nevelésre nézve a gyermek első életévei. Az ekkor nyert benyomások képzetek irányadók maradnak egész életére nézve.

Ime egy példa erre: A ház előtt, a melyben a gyermek nagyvá lón, egy hársfa állott, a melyet mindennaplátott. Önkénytelen felszáll lelkében, még a legkésőbbi életkorban is, habár ezalatt sok más hársfát látott, ama hársfa gyermekkorából, mint fogalma és példánya egy hársfának, — öntudatlan tekintti azt minden hársfa képviselőjének. Ez áll minden más esetben. Felzavart családi élet könnyen megfoszthatja a gyermeket azon hitétől, hogy valahol boldog családi életben higgyen. Így alkotják az első gyermekkorban nyert képzetek azon alapot, a melyen egész későbbi szellemalkotmányunk nyugszik.

A mint ez alap meg van teremve, a szerint lesz az élet-épület ingadozó vagy tartós. Mondhatnók, a gyermek jövődöbeli sorsa ez években határozódik el, mert öntudatlanul azon alapvető benyomások befolyása alatt fog állani, a melyeket akkor nyert. Vegyék a szülők ez igazságot lelkükre; vigyázzanak arra, hogy mindazt, a mi a gyermek gondolatvilágát rút, alacsony képzetekkel eltölti, elkerüljék, és mindent megtegyenek, hogy a gyermekben szép és nemes képzetek, gondolatok keletkezzenek.

Fájdalom azonban, ma még mily kevés figyelemre méltatják az ezen szempontból eredő nevelési alapelveket!

Már a gyermek bölcsőjénél hozzá kell fognunk ahhoz, hogy nemünk vezetését a vak játszó természet kezeiből kivegyük és azt a jobb, nemesebb emberi erő kezeibe tegyük le, mely erőben bizni, binni évezredek tapasztalata tanította meg az emberiséget.

A gyermek még nem önálló egyén; ezért függ ő oly erősen az emberiségtől, a melynek képviselői az ő szülői. Mint kiskoru és függő lény, nem tudja mi a személy önérzete. Még nem nevezi magát én-nek, csak úgy, a hogy őt hívják: p. o. Lajosnak alma kell, Annának dió. S a mint önmagát, mint egyén nem különbözteti meg, úgy más egyénet sem tud pontosan megkülönböztetni. Először mindenki tatája, mamája, s csak lassanként különböztetni meg az igazi tatát és mamát a többiektől.

A beszéd szavaiban a hangzók képezik mintegy a lágy téstát, bocsánat e hasonlatért, a melynek a mássalhangzók adnak határozott biztos alakot. Minden szó egyszersmind egyén is, és sajátos egyéniségét kiválóan a mássalhangzók-nak köszöni. Minthogy a gyermekben éppen az egyéni van legkevésbé kifejlődve, úgy beszédjében is előbb a hangzókat ejti ki, s csak később tanulja meg az egyénítő mássalhangzókat, s tudvalevőleg igen sokáig tart, míg a mássalhangzók egész sorát helyesen megtanulja.

Mint a szókat, ép oly kevésbé egyéníti képzeleteit, gondolatait; azaz a leghatározatlanabb kifejezéseket használja.

Mindez azt mutatja, hogy a gyermek még nem bevezetett egyén. Ő az egyén, a bevezetett emberfogalom alatt áll.

Ezért a későbbi fejlődési korok sem előnyeit, sem hátrányait, se jogait és kötelességeit nem ismeri, nem önálló, cselekedetre képtelen.

A szabad megkötöttség ez állapotát az ártatlanság korának nevezzük. — De hogy önálló egyén legyen, hibába kell essék; hogy az élet küzdelmeire elég erős legyen, ki

kell az embert az ártatlanság paradicsomából űzni. A hibára ösztöne készteti. Akaratossá lesz másokkal szemben. A gyermek ilyenkor neveletlen. E neveletlenség azonban lélektanilag szükséges. Kezdeté a saját akaratnak, és elfeltételé a jellemnek.

E neveletlenséget maga a fejlődés igazolja. De azért a gyermek neveletlenségét nem szabad büntetlenül hagyni, ellenkezőleg le kell küzdeni, elnyomni, jelentőségök helyes felismerése által. A tudatos neveletlenség szaporodásával újkor jelentkezik.

(Folyt. köv.)

Czirják Albert,

IRODALOM.

Természettani népiskolai kézi-könyvek.

A népoktatás fontosságának kiemelése, ismertető soraink elején csak annyiban van helyén, a mennyiben e fontos kérdés alapfeltételét a helyes népiskolai tantervek után közvetlenül, a jó iskolai kézikönyvek képezik. Tagadhatlan, hogy a népoktatás ügye, népiskoláink szaporodása, kormányunk hatályosan nyilvánuló figyelmé, sőt a közönség hovatovább nagyobb érdeklődése következtében is örvendtes lendületet vett az újabb időkben, hanem a kérdés egy mellék ága: a tankönyvek szerkesztésének gordiusi bogja, megoldásra vár.

Az apró dióhéjba szorított, kérdések és feleletekben, vagy e nélkül — régi vagy új — tudományos módszer vagy közönséges terv szerint készült u. n. „népiskolai könyvecskek” vezérkönyvek sat.omba módra teremnek, s e termékenység szerfelett üdvös lenne, ha legtöbbször olyan meddő nem volna.

Avatlan kezek bolygatják a kényes portékát, tapasztalatlanság óhajt vinni vezérserepet, s legtöbbet az árt az ügynek, a ki leginkább siet használni.

Német, Francia, Holland- és Angolországban tiszteletben részesítik e tárgyat. Az ottani akadémiák leghíresebb tudósai fognak egy-egy ötven leveles népiskolai kézi-könyvecske szerkesztéséhez, nem röstellik e munkát, senki sem is vonja ott kétségbe, hogy méltó munkát végeztek.

Nálunk ez másként van mind. Egy egy novicius tanítócska — a mi, jelen esetben nem mondhatunk — ambícióval lelkesedésnek legelső gyümölcse: egy apró tankönyv: „nép-, ipar-, és vásárnapi s jó szerencse, ha nem „közép-, polgári és reál iskolák alsó osztályai számára. Ha azután a könyv rövid, s még ha olcsó is, tanítják szelvényben, s kinózzák vele a népiskolás gyermek esztét. Mint ha nem volna lelkiismereti kérdés, hogy és mit tanítunk a jövőendő nemzedéknek, s a ferde okultság nem volna veszedelmesebb a babonánál, sőt a teljes tudatlanságnál.

Jó tankönyvet írni ép oly nehéz mint a milyen nemes munka, rosszat írni könnyű, de mindenesetre korholást érdemlő cselekedet.

I.

Seidel Pál ur „Kísérleti természettana” nép-, ipar-, és vásárnapi iskolák használatára van írva.

Megírása azon fáradságok közé tartozik, a melyeket kár elvégezni. Az előttünk álló példány javított kiadását képezi szerző szerint egy előbbinek, a mely tehát rossz volt, s dacára annak a javítással sem lett jobb belőle. Mintegy 50 lapot foglal magában s a szoros fizikai részen kívül néhány vonatkozást a kémia, meg egy adag természettani földrajzot, vagyis astronomiát a mit még Arisztoteles számított volt a fizikához, ma azonban a földrajzi előismertek gyanánt, vagy éppen a betetőzésnél szoktak előadni.

E kis könyvecske két fő részre van felosztva. Az első rész címe: „A természet ismertetése”, a másodiknak: „A természet ismeretének hasznáról”. Ez annyit tesz, hogy az első elméleti, a második gyakorlati tudományt tartalmaz. Eme felosztás azonban még elméletibb tudományoknál sem indokolt, a természettan és pedig kísérleti természetannál éppen pedagógiai baklövés.

Az éghéborúról mielőtt gondolkozott valaki látta, hallotta, szóval érzékelté azt s csak azután jöhetett azon ötletre, hogy Jupiter rázza meg üstökét, vagy Vichnu isten van haragos kedvében.

A gyermeknek is előbb látni kell valamit csak azután elmélkedhetik felette. Rég megmondták azt, hogy a természettudomány apja a kísérlet, az termékenyíti meg a lelket s nemzi az elmélkedéssel együtt a tudást. Ez azon forrás, honnan a mai magas hullámot vetett tudomány fakad, oda kell visszatérni annak, a ki természetet számtalan változataiban ismertetni akarja.

Seidel ur is kísérletez szájjal, de nem segédeszköz és szemléltetéssel. Ezek nélkül pedig a szó, ha még okosabb volna is, szónak marad, elreptül minden termékenyítés nélkül.

A népiskolai tanterv előírja, hogy a természettan tulajdonképi tanításának, a már előlegesen szorványosan elsajátított ismeretek képezzék kiindulási pontját; Seidel ur könyvének legelső paragrafusával mindemellett is a természettan fogalmának meghatározásával bajlódik.

Amint a gyermek felüti a könyvet, mindjárt az előtte hieroglyph érthetőségével bíró fogalom meghatározások, definitiók egész rajával találkozik: „a tehetetlenség fogalma”, „a folyékony testek fogalma”, sat. sat. mind megannyi botlókövei a tudomány különben is rögs útjának. A mesebeli királyfiról meg van írva ugyan, hogy a Meseország 7 kapujában talált szörnyeket, bár minden következőnek egygyel több feje volt dicsőségesen legyőzte s a király-kisasszonyt vagy tán az aranyalmát elnyerte. De a mi kis muzsikunk nem birnak a tündér királyfiak sem anyagi, sem szellemi erejével s az erejüket túlhaladó nehézségek miatt elvesztik kedvüket s azt a második részben itt-ott fejtűnedező ábrák s elég csinos képek sem tudják visszaszerezni.

Annak a létrának, melyen Seidel ur növendékeit tudománya magaslatára akarja felvezetni, igen magosan kezdődnek fokai. Sem hangja sem irrodora nem alkalmas arra, hogy a gyermekben a tárgy iránt érdeket ébresszen. — Nem akar, de talán nem is tud, a gyermek gondolat menetéhez alkalmazkodni. S ezt onnan gyanítjuk, mert könyve minden lapja meggyőz arról, hogy ő pl. hiszi miszerint tanítványa a poros padlón elhajított fényes golyóra tapadt porból, a tapadást mint a mozgás akadályát felismeri. Elégnek tartja a világító-gáz ismertetésére tanítványait a hazai iskolákban a m. kormány által már nagyon elterjesztett természettani képek és hozzájuk írt szövegre utasítani. A testek oszthatósága magyarázatánál azon feltételestől indul ki, hogy: ha az emberek nem tudnák, hogy a test szétdarabolható nem mernének alagutakat építeni. Szerinte rókák, vakondok, sőt a kis egerecskék is elsőrendű fizikusok. Hogy írálja sem épen gáncsolatlan világosságú, az egyenlőtlen karu emelőrud törvényéből elvont következtése mutatja, mely ekkép hangzik: Minél hosszabb a targonca rudja, annál könnyebben tolhatja a targonczát s az ollóval annál könnyebben metszhetjük el a bádoggelmezt. Már t. i. minél hosszabb a targ. rudja.

Még több botlásait is pendithetnők e könyvecske szerzőjének, de úgy hisszük, hogy a felhozottak is feljogosíthatnak annak kimondására, hogy mivel e művecske sem rend, sem módszer, sőt még olcsóság tekintetében sem felel meg a népiskolai tankönyv követelményeinek: azt kartársaink figyelmébe ajánlani nem tudjuk.

II.

Szöke István fővárosi tanító két kiadást ért természettana határozottan fölötte áll az előbbinek, úgy módszere, mint előadási módja s tárgyainak megválasztása tekintetében is. Ő nem a címekkel magyaráz, hanem a kezdő lépést a növendékek ismeretköréhez arányítva teszi meg. Fokozatosan halad, közelebről a távolabbira emelkedik.

Tanmódszere nem az úgynevezett tudományos; de ez nem hátrányára, hanem előnyére szolgál.

Helyesen vezet az első fejezetben a természettörvény fogalmára; azután a test, tulajdonság, tünemény, változás. ok, erő természettörvény vonzó és világos értelmezését adja, kísérletek és találó példákkal világosítja.

A természetes fokozatot könyve további részében is megtartja s ez ellen csak az erőmútan és hangtan tárgyalásánál vét, de ha tekintetbe vesszük könyvének 32 lapra terjedő összesugorított voltát, melyben azt 3, ezt fél lapon kell tárgyalnia, gáncsunk éle itt is megtompul.

Irrodora egyébiránt világos, vonzó, néhol azonban igen tömör, sőt a 7-ik lapon a szilárd testek első bekezdésénél érthetlenség is fordul elő. A domboru lense ábrája hibásan van magyarázva, sajtóhiba a könyv terjedelméhez mérten igen sok, a kiállítás az árhoz mérten igen primitív. Mindezek mellett mint használható kis könyvet ajánlhatjuk az illetők figyelmébe.

Dedk József.

EGYESÜLETI ÉLET.

Nagyszében, 1884. évi márczius hó 14-én.

A „szebenmegyei tanító-testület“ ez évi rendes [közgyűlését márczius 11-én tartotta meg. A 19 jelenlevő rendes tagon kívül, a szebenmegyei tanfelügyelő, három teréz-árvaházi, egy róm. kathol. elemi iskolai tanító, s a helybeli ref. segédlelkész tisztelték meg jelenlétükkel közgyűlésünket.

Téglás István elnök csinos megnyitójában üdvözlé a megjelenteket; nem pihenésre, hanem újabb munkálkodására gyűltünk egybe — úgymond — s önértetesen munkálkodhatunk, mert egy egész jövő szemé csügg a néptanítókon s azok munkálkodásán; a tanító nem pária többé melyet az egész társadalom megvesszen, hanem kezd elfoglalni az őt megillető állást a társadalomban is. A tanítói karnak becsültetése saját kezébe van letéve. Törekednie kell a tanítóknak, az újabb kor vívmányait figyelemmel kísérni, a nevelés-oktatás terén szerzett tapasztalatokat egymással közölni, stb.

A jól átgondolt elnöki megnyitó jegyzőkönyvre vétetni határozatván, a tanító-testület a szomszéd terembe vonult meghallgatni Horváth Miklós gyakorlati tanítását. A tanulmány a magyar történelemből volt véve; igen érdekesen és tanulságosan tárgyalatott az V. fiu-osztályban I. Lipót és uralkodása.

A gyakorlati tanítás után az alakuló értekezlet jegyzőkönyve, — ezt követőleg a még múlt évi május hóban megerősített alapszabályok felolvasása s az ideiglenesen választott jegyző évi jelentése következett.

Igen érdekes pontját képezte közgyűlésünknek Tóth Károly tagtársunk értekezése, melynek czíme: „Minő akadályokkal küzd és mit tehet a népiskola a növendékek erkölcsi nevelésében?“ A csinos és tárgyát jól kimerítő értekezést feszült figyelemmel hallgatták a jelenlevők s a mű anyyira sikerült, hogy a testület indíttatva érte magát Tóth Károlyt felkérni értekezésének valamely tanügyi lapba való beküldésére.*)

A délután folytatott gyűlés folyamában a délelőtt megtartott gyakorlati tanítás bírálatát meg s ezt Zöld József szóbeli előadása követte a földgömb, tellurium és planetarium gyakorlati bemutatásáról a népiskolában. Előadók lelkiismeretes pontossággal s részletesen tárgyalta mikép kezelendőek a tanszerek tanítás közben s hogyan kell tárgyalni a földrajzi oktatás azon részét, mely a földgömbbel, holddal és naprendszerrel foglalkozik.

A tantestület a jövőben megtartandó gyakorlati tanításokra s azok bírálására módozatokat készíteni egy bizottságot küldött ki.

Végül az elnök az ideiglenesen választott tiszti karral együtt lemondott, mintán a testületnek iránta s tisztviselő társai iránt tanúsított bizalmát megköszönte s új tisztviselők megválasztására hívta fel a tagokat.

A testület a tisztújítást Pop Miklós indítványára, ki azt a vidékiek nevében az idő előhaladottsága, több vidéki tagtársnak távolléte s egyéb okok miatt néhány nappal elhalasztani kérte, április hó 4-re tűzte ki.

A közgyűlést társas-vacsora követte, mely daczára annak, hogy a társalgás a román ajku tagtársakkal kissé nehezen ment, a legszebb egyetértésben, békében s derült hangulatban folyt le.

Weinhold Károly.

VEGYESEK.

— Váradi Károlyt, Kolozs megye kir. tanfelügyelőjét, su-lyos családi csapás érte; fia: Szilárd a helyi polg. isk. II-ik osztályának kiváló növendéke, márczius hó 14-én elhunyt. temetése nagy részvét mellett márczius 16-án délután tartatott. Béke poraira!

— Az aradvidéki tanító-egylet bánatos szívvel jelenti kedves tagtársának Nagy Józsefnek, az egylet 11 éven át volt lelkes elnökének és tisztviselő tagjának 1884. márczius 17-én, életének 64-ik évében történt elhunytát. Boldogult tagtársunk az Egylet körül elévülhetetlen érdemekkel bír. Nehéz körülmények között vezette ő az egyletet, mely alatta érte el virágzását. Birta valamennyiünk szeretetét és tiszteletét és ezen szeretet és tisztelet ki-

*) Ez értekezés hozzánk beküldetett, míhelyt lapunk tere engedí közöljük.
S z e r k.

séri őt sirjához. Az egylet halás elismerése virraszszon álnai fö-lött! Arad, 1884. márczius 17. Az Aradvidéki Tanító-Egylet elnöksége. —

— A kolozsvári állami tanítóképződe önképzőköre márczius hó 23-án Kisfaludi Sándor emlékére ünnepélyt rendezett. Kisfaludi Sándorról emlékbeszédet tartott Bardócz Pál IV-ed éves növ. A rendelkezésére álló forrásokat gondosan tanulmányozta s helyes csoportosítással tárgyalta. Szavaltat kettő volt. Tompa Mihálynak: „Egy könyv olvasása közben“ czimű költeményét Csizmadia László IV-ed éves növendék és Vachot Sándornak „Kisfaludi Sándorhoz“ czimű költeményét Szakács Lajos IV-ed éves növ. szavaltta. Mindkét szavaltat jól sikerült. Az ünnepély kiváló részét a másor zenei pontjai képezték. E sikerben a főérdem az intézet kitiűno zenetanárát Boór Gergely urat illeti, ki fáradhatatlan buzgalommal tanítja növendékeit, ennek tulajdonítható, hogy noha a zenére nagyon kevés idő van kiszabva, s noha a tanulók legnagyobb része minden előleges zeneismeret nélkül lép az intézetbe, — rövid idő alatt is ily meglepő eredményt tudnak felmutatni.

— A Kolozsvár városi ismétlő iskolák helyiségeitől a következő tanintézetek jelöltettek ki: Az I-ső és II-ik községi iskola, a hidvelei ev. ref. népskola, a külmagyar-, külmonostor-utcai és a kőkerti róm. kath. népiskolák. Összesen 6 tanintézet. A tanítás, tekintettel a közeledő tavaszi időnyre, csak okt. 15-én venné kezdetét. A tanítás a téli 5 órában, hetenként 5 órán át tartana. A részletes tanterv megállapítására, a tanítással megbízott tanerők kérétek fel.

— Az alsófoku ipariskola Fogaras városában közelebről létesített. Eddig 65 tanuló iratott be, a kik három osztályba — előkészítő I. és II-ik — osztattak. A rendes tanítás márczius 4-én vette kezdetét. Az iskola fenntartói: a város, az állam, a braszói iparkamara, s a helyi ipartestületek. Tanerők: Vécsei János igazgató, Biesérdi János rajztanár, Györke Lajos és Pápay József.

— Felekezet nélküli imádság az iskolában. A „M. H.“ írja: Midőn a népoktatási törvény meghozatala után a főváros is felekezet nélküli községi iskolákká alakította azelőtt katolikus jellegű iskoláit, a szokásos imádság is megszűnt az előadások előtt és után. Most a tapasztalat következtében, hogy a vallástalanság és az erkölcsök elvadásása mind nagyobb mérveket űlt, a terézvárosi iskolaszék indokolt beadvánnyal járult a főváros hatóságához, hogy a hitfelekezeti különbség nélkül kötelező imádkozást rendeljen el az elemi iskolákban, hogy a gyermekek hitoktatási óráin kívül is emlékeztetve legyenek egy magasabb lény létezésére. Az iskolaszék teljes tudatában van ugyan a törvényhozás szándékainak, melyek áthatották a népoktatási törvény hozatalakor, s így az iskolák közös jellege ellen nem is emel szót, hanem igyekezett oly imaszövegeket formálni, a mikben minden vallásfelekezet megnyugodhatik. Az ima minden reggel a tanítás előtt és délután a tanítás után mondatnék el. Az iskolaszék által javasolt két szöveg így hangzik: Reggeli ima. „Mindenhát nagy Isten! ki mindnyájunknak szerető édes atya vagy, hálat adunk tenéked, hogy minket az éjjel megtartottál; világosítsd fel elménket, önts belénk szorgalmat, kitartást és engedelmességet, éleszd fel bennünk a szeretet tüzeit. hogy egymást testvéri szeretettel ölelje, minden szép és jó dologban előbbre haladjunk, és a te végtelen jóságodra mindig méltóbbak lenni igyekezzünk. Amen.“ — Délutáni ima. „Hálával emléjük fel szívünket Te hozzád Ur Isten, minden jónak adója, azon javaidért, melyekben minket részesítettél. Engedd urunk, hogy ezen oktatás, melyet ma nyertünk, nekünk előmenetelünkre, Neked pedig dicsőségedre váljék. Amen.“ Ezeket a szövegeket az iskolaszék minden vallásfelekezet lelkészének megmutatta s közülök Kontra János helvét, Győri Vilmos evangélikus lelkészek és Kohn Sámuel rabbi nyiltan helyeslését és örömet fejezte ki fölötté. A katolikus lelkész azt mondta: „Jobb valami, mint semmi“ Ennélfogva valamennyi felekezet hivatott képviselői hozzájárultak.

— A tanítónőkre vonatkozólag Szombathely városa azt a határozatot hozta, míhelyt férjhez mennek, elvesztik állásukat. Vasvármegye közíg. bizottsága megsemmisítette e határozatot, melynek mind a tanügy, mind a tanítónők kárát vallották volna.

TARTALOM. Az asszonyi míveltség ügyében. Közi: Dr. Brassai Sámuel. — A félelem pädagogiai szempontból. Ujfaluissitól. — Ismét az iskolai takarékpénztárakról. Weisz Bernát Ferencz. — Tárca: Az életkorok. Czirják Alberttől. — Irodalom: Természettani népiskolai kézikönyvek. Ismerteti: Dedk József. — Egyesületi élet: szebenmegyei tanító-testület közgyűlése. Weinhold Károlytól — Vegyesek. — Melléklet: Pädagogiai Füzetek. I. sz. Rousseau élete és neveléstana. Irta: Rieger Imre, hetedik közlemény. —